

2. Svetska Banka

Svetska banka (engl. World Bank) je osnovana zajedno sa Međunarodnim monetarnim fondom i Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj (IBRD) jula 1944. godine na konferenciji u Breton-Vudsu, uz učešće 44 zemlje. Banka je počela sa radom 26. juna 1946. Pod okriljem Međunarodne banke za obnovu i razvoj formirane su još tri finansijske institucije: Međunarodna finansijska korporacija (IFC), Međunarodno udruženje za razvoj (IDA) i Multilateralne agencije za garantovanje investicija (MIGA). Za Međunarodnu banku za obnovu i razvoj i Međunarodno udruženje za razvoj (IDA) koristi se često zajednički naziv Svetska banka, dok se pod Grupom Svetske banke podrazumevaju sve četiri institucije: IBRD, IDA, IFC i MIGA. IBRD je fokusirana na zemlje sa srednjim prosečnim prihodom po glavi stanovnika i kreditno sposobne siromašne zemlje, a IDA na najsiromašnije zemlje sveta. Ove dve organizacije zajedno obezbeđuju niskokamatne zajmove, beskamratne kredite i subvencije za zemlje u razvoju, za potrebe obrazovanja, zdravlja, infrastrukture, komunikacija i za mnoge druge svrhe.

Svetska banka je akcionarsko društvo koje čini 184 zemalja članica i akcionara. Akcionare predstavlja Odbor guvernera, koji je ujedno i glavni kreator politike Svetske banke. Generalno gledano, guverneri su ustvari ministri finansija i ministri razvoja zemalja članica. Oni se sastaju jednom godišnje na Godišnjem sastanku Odbora guvernera Svetske bankarske grupe i Međunarodnog Monetarnog Fonda.

Predsednik Svetske Banke predsedava sastancima Odbora Direktora i odgovoran je za sveukupno upravljanje bankom. Po tradiciji, predsednik banke je nominovan od strane najvećeg deoničara banke, Sjedinjenih američkih država. Predsednika bira Odbor Guvernera, na period od 5 godina, sa mogućnošću ponovnog mandata.

Izvršni direktori čine Odbor direktora Svetske Banke. Oni se normalno sastaju najmanje 2 puta nedeljno ne bi li nadgledali poslovanje banke, uključujući i odobrenja za zajmove i garancije, novu politiku banke, administrativni budžet, strategiju pomoći zemljama, kao i pozajmice i finansijske odluke.

U sedištu Svetske banke u Vašingtonu zaposleno je oko 10 000 stručnjaka za razvoj iz gotovo svih zemalja sveta ili u njenim kancelarijama u 109 zemalja sveta (7 000 radi u Vašingtonu, a preko 3 000 u kancelarijama u zemljama u razvoju). Osooblje Svetske banke je multidisciplinarno i raznoliko i uključuje ekonomiste, edukatore, specijaliste za životnu sredinu, finansijske analitičare, antropologe, inženjere i mnoge druge.

Svetska banka nije „banka” u pravom smislu te reči. Ona je, u stvari, jedna od specijalizovanih agencija Ujedinjenih nacija i čine je 184 zemlje članice. Ove zemlje su podjednako odgovorne za finansiranje ove institucije i raspodelu novca.

English | Español | Français | العربية | Русский | 中文

THE WORLD BANK
Working for a World Free of Poverty

Search GO

ABOUT | DATA | RESEARCH | LEARNING | NEWS | PROJECTS & OPERATIONS | PUBLICATIONS | **COUNTRIES** | TOPICS

Serbia

COUNTRY AT A GLANCE

	Population	7,261,000	2011
	GDP	\$45,043,430,299	2011
	GDP growth	1.7%	2011
	Inflation	8.6%	2011

[More Data >](#)

Serbia has passed through a period of dramatic change, managing a rapidly evolving political and economic environment. Today, Serbia is a potential candidate for EU membership, reflecting the significant progress made so far in structural and institutional reforms. [Read More >](#)

- Context
- Strategy
- Results

Serbia Home | This page in: English | Like | Tweet | SHARE

Overview | Projects & Programs | Data | Research | News & Views | Country Office Contacts | Belgrade, +381-11-30

FEATURED 1/3

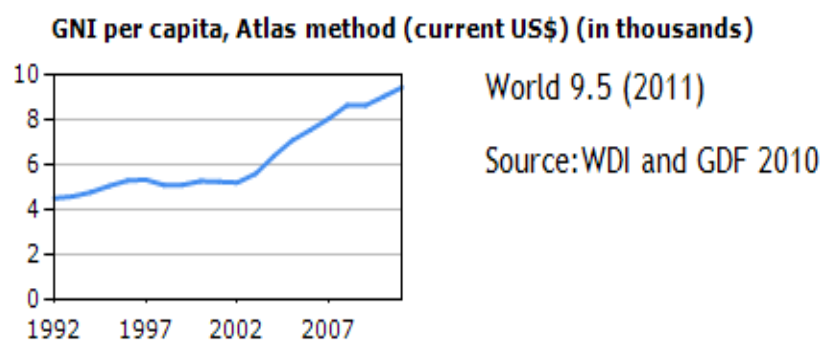
Information About Property in Serbia is a Click Away

June 12, 2011 — The World Bank helps Serbia complete a unified record of real estate ownership for the first time in its history. [Read More >](#)

Svetsku bankarsku grupu, pored IBRD i IDA čine još tri organizacije, koje su takođe u vlasništvu zemalja članica. Međunarodna finansijska korporacija (The International Finance Corporation – IFC) promovise investiranje privatnog sektora dajući podršku područjima i zemljama visokog rizika. Multilateralna agencija za garantovanje investicija (The Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA) obezbeđuje garancije od političkog rizika svima koji investiraju svoj novac u zemljama u razvoju, kao i onima koji ovim zemljama pozajmljuju novac. Konačno, Međunarodni centar za rešavanje investicionih sporova (The International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID) je zadužen za rešavanje investicionih sporova između stranih investitora i njihovih zemalja domaćina. Takođe, svaka od ovih institucija ima jasnu ulogu u misiji borbe protiv siromaštva i poboljšanja životnog standarda za stanovništvo zemalja u razvoju. Od 1947. godine Međunarodna banka za obnovu i razvoj je dobila status specijalizovane agencije Ujedinjenih nacija.

Svetska banka pruža značajne podatke na osnovu kojih svrstava sve zemlje u svetu, po kriterijumu visine BDP i po kriterijumu spoljnog duga.

Po nivou dohotka Svetska banka sve zemlje svrstava po geografskim regionima (tzv. Atlas metod).

Prosečan dohodak po glavi stanovnika u svetu u 2011. godini iznosio je 9 488 dolara. Zemlje grupe niskog dohotka (low income) su zemlje koje su u 2011. imale GNI (bruto nacionalni dohodak) po stanovniku 1 025 dolara i manje. Zemlje grupe nižeg srednjeg dohotka (lower middle income) su zemlje sa GNI 1 026 do 4 035 dolara po stanovniku. Zemlje grupe višeg srednjeg dohotka (upper middle income) su zemlje sa dohotkom 4 036 do 12 475 GNI po glavi stanovnika. Zemlje grupe visokog dohotka su zemlje sa 12 476 i više dolara GNI po glavi stanovnika. Visokorazvijene zemlje imale su prosečan dohodak 39 688 dolara (EU 31 710). Postoji i prikaz po kupovnoj snazi koji je nešto pouzdanijij za zemlje u razvoju.

Po kriterijumu zaduženosti postoje:

- Prezadužene zemlje (Severely indebted) su one kod kojih su sva četiri pokazatelja iznad kritičnog nivoa: dug prema BDP (80% i više), dug prema izvozu (220% i više), otplate prema izvozu (30% i više), otplate prema BDP 8%.
- Srednje zadužene (Moderately indebted) su one zemlje kod kojih tri od četiri premašuju navedene pokazatelje.
- Sve druge zemlje sa nižim i srednjim dohotkom su klasifikovane kao manje zadužene (Low indebted).

Zemlje u svetu se mogu klasifikovati i po sledećim kriterijumima:

- kriterijum uticaja na svetsku privredu i politiku;
- kriterijum uspešnosti u ostvarivanju razvojne strategije;
- kriterijum značaja za Srbiju.

Po kriterijumu uticaja na svetsku privredu i politiku značajne su SAD, zemlje EU, Japan, Kina, Rusija, Indija i Brazil.

Po kriterijumu uspešnosti u ostvarivanju razvojne strategije najznačajnije su sledeće zemlje: SAD, Japan, Kina, Rusija, Brazil, Bocvana, Indija, Australija, Austrija, Belgija, Holandija, Čile, Češka, Estonija, Litvanija, Danska, Finska, Francuska, Nemačka, Hong Kong, Singapur, Kineski Tajpei, Mađarska, Irska, Izrael, Italija, Republika Koreja, Luksemburg, Malezija, Meksiko, Norveška, Poljska, Portugal, Singapur, Slovenija, Južna Afrika, Španija, Švedska, Švajcarska, Tajland, Tunis i Velika Britanija.

Po značaju za Srbiju najznačajnije su zemlje EU, Rusija, SAD, susedne zemlje, Kina i arapske zemlje, jer od ovih zemalja zavisi naš privredni razvoj kao i politička i ekonomska stabilnost.

3. Međunarodni trgovinski centar (ITC)

Međunarodni trgovinski centar (International trade center) je zajednički organ Svetske trgovinske organizacije i Ujedinjenih nacija.¹ Njegova funkcija je poboljšanje položaja zemalja

¹ Više informacija pogledati na www.intracen.org

u razvoju i zemalja u tranziciji kao i pružanje trgovinskih informacija i tehničke pomoći. Često se naziva i agencijom za tehničku saradnju specijalizovanu za trgovinsku promociju za manje razvijene zemlje.²

Međunarodni trgovinski centar svoje aktivnosti fokusira na pomoć privredama zemalja u razvoju da shvate pravila Svetske trgovinske organizacije, na povećanje konkurentnosti i izvoza njihovih preduzeća kao i na razvoj novih strategija trgovinskih promocija svojih država članica. Suštinski, Međunarodni trgovinski centar:

1. doprinosi unapređenju spoljnotrgovinskih transakcija zemalja u razvoju i tranziciji,
2. omogućava efikasnu realizaciju svih faza spoljnotrgovinskih poslova,
3. izrađuje projekte unapređenja izvoza u državnom i poslovnom sektoru,
4. podstiče razvoj spoljnotrgovinskih operacija na nacionalnom i regionalnom nivou,
5. vrši obuku spoljnotrgovinskog kadra u izvozno orijentisanim preduzećima,
6. pruža informacije o svim pitanjima za određena tržišta – zemlje – nacionalni informacioniservisi
7. povećava učešće malih i srednjih preduzeća (SME) u međunarodnoj trgovini, na bazi Programa trgovinskih tačaka .

Velika je uloga Međunarodnog trgovinskog centra u naučno-istraživačkom radu koji analizira međunarodnu trgovinu sa mikro aspekta, odnosno sa nivoa preduzeća. Istraživanja su usmerena ispitivanju nacionalnog izvoznog potencijala, trgovinskih performansi privrede, konkurentnosti pojedinih proizvoda na svetskom tržištu kao i formiranju baze podataka o uvozu i izvozu zemalja članica Međunarodnog trgovinskog centra.

Kao rezultat, formirana je mreža trgovinskih tačaka (trade points), od kojih svaka tačka predstavlja privredu jedne zemlje, i koja sadrži veliki broj potrebnih informacija o ponudi i tražnji određenih proizvoda na izabranom tržištu. Sva preduzeća koja žele da posluju na nekom tržištu mogu dobiti informacije vezane i za spoljnotrgovinski sistem i organizaciju spoljne trgovine konkretne zemlje.

² Bjelić, Predrag, *Međunarodna trgovina*, Prometej, Beograd 2008, str. 472.

TRADE SUPPORT INSTITUTIONS

Strengthening trade support institutions to enable small business export success in developing and transition countries

Trade Support Institutions

ITC BY COUNTRY

select

IMPROVING YOUR ORGANIZATION

DELIVERING SERVICES TO EXPORTERS

BUSINESS VOICE IN POLICY MAKING

NETWORKING

MARKET DATA & INFORMATION

EXPORTING BETTER

CURRENT PROJECTS

PUBLICATIONS

MAJOR EVENTS

SEARCH THIS SITE

GO

IN FOCUS

WOMEN VENDORS EXHIBITION AND FORUM II

MEXICO CITY
6-7 NOVEMBER 2012

SEPTEMBER 2012

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30		

Search Calendar

ABOUT ITC VIDEO

HIGHLIGHTS

14.09.2012
[New publication: Combating Anti-Competitive Practices](#)

13.09.2012
[Business associations in Africa: what are their potentials?](#)

4. Centri za svetsku trgovinu (WTC)

Centar za svetsku trgovinu predstavlja poslovni kompleks u okviru koga su koncentrisane sve aktivnosti za efikasnu realizaciju međunarodnog poslovanja (promet robe i usluga, i svih oblika spoljnotrgovinskog poslovanja). U svetu postoji oko 300 centara za svetsku trgovinu u 80 zemalja, koji su smešteni u glavnim i najvećim gradovima. Zajednički zadatak svih centara je liberalizacija i unapređenje međunarodne trgovine.

Dozvolu za rad centrima izdaje Asocijacija cetra za svetsku trgovinu u Njujorku (WTCA). Prvi centar osnovan je u Nju Orleansu, 1993.godine, sa 2500 subjekata koji su plaćali članarinu.

Najpoznatiji centri za svetsku trgovinu su u Njujorku (srušen 2001. godine), Nju Orleansu, Hjustonu, Tokiju. U našoj zemlji centar za svetsku trgovinu postoji u Beogradu, u okviru beogradskog sajma.

Karakteristika WTC je unapređenje elementarnog poslovanja, povezivanje prvo u lokalnu mrežu WTC, NETWORK (povezani svi centri), dok je sada NETWORK podsistem Interneta i njoj mogu pristupiti samo članice WTC (koje dobijaju lozinku – password). Na mreži se mogu naći sve potrebne informacije o ponudi, tražnji, konkurenciji, stanju na tržištu, olakšan je pristup poslovnim partnerima, i sl.)

Internet sajt WTC nudi korisnicima:

- informacije o samoj asocijaciji (WTCA)
- informacije o članicama (WTC)
- poslovni imenik (Business directory) sa podacima o firmama članicama
- katalog proizvoda (On line Products Catalog)
- informacije o mogućnostima na tržištu (kretanje cena, ponuda, tražnja)
- enciklopedija izvoznika – najiscrpniji podaci o pojedinim zemljama – tržištima, pravni propisi, carinski propisi, preporuke za poslovne kontakte
- informisanje o Univerzitetu Asocijacije Centra za svetsku trgovinu (razvio komitet za trgovački edukaciju WTCA) informacije u uvođenju e-poslovanja u spoljnotrgovinskim transakcijama (trade card project). Kreira se trgovačka kartica kojom kupac plaća prodavcu za izvršenu trgovačku transakciju.
- Kalendar događaja i aktivnosti WTC Svetski linkovi svih zemalja učesnika za međunarodnu trgovinu

1. Uloga i značaj regionalnih ekonomskih integracija

Spoljnotrgovinski režim je sistem koji definiše uslove pod kojima se robe i usluge razmenjuju između nacionalnih privreda. Definisana je primenom trgovinskih barijera i podsticaja, i zavisi od trgovinske politike koju određena nacionalna privreda sprovodi. Politika države u oblasti trgovine može biti protekcionistička ili liberalna, u zavisnosti od intenziteta primene trgovinskih barijera. Mnoge trgovinske politike su još uvek diskriminatorne, što znači

da neke nacionalne privrede imaju povlašćeniji tretman u trgovini u odnosu na druge. Danas mnoge nacionalne privrede učestvuju u regionalnim trgovinskim integracijama, što znači da imaju preferencijalni spoljnotrgovinski režim za članice te integracije u poređenju sa nacionalnim privredama koje ne pripadaju istoj integraciji, što omogućava državama da izvoze proizvode kojima ne ostvaruju potpunu konkurentnost na svetskom tržištu. To je poznato kao efekat skretanja trgovine na članice regionalne trgovinske integracije. Sa globalne tačke gledišta, ovaj efekat je negativan. Međutim, sa stanovišta jedne nacionalne privrede to znači više izvoza, više radnih mesta i, uopšte – veći ekonomski prosperitet.

Osim spoljnotrgovinskih režima koje definišu bilateralni trgovinski sporazumi i regionalni spoljnotrgovinski režimi, u regionalnim trgovinskim integracijama danas postoji i multilateralni spoljnotrgovinski režim nastao u okviru Opšteg sporazuma o trgovini i carini (GATT), kojim danas upravlja Svetska trgovinska organizacija. Jedan od osnovnih principa ovog multilateralnog trgovinskog sistema je pravilo nediskriminacije članica STO. Međutim, ovo pravilo se ne primenjuje na regionalne trgovinske integracije poznate pod nazivom „veliki izuzetak“ (big exception). To znači da, sa povlašćenim spoljnotrgovinskim režimom, jedna zemlja može da izvozi određene proizvode (kod kojih obično nema komparativnu prednost), što sugerise da je regionalna trgovinska integracija po svojoj prirodi zatvorena.

Male nacionalne privrede ne mogu da učestvuju u stvaranju spoljnotrgovinskog režima, već moraju da prihvate ono što im je ponuđeno. To se odnosi na bilateralni, regionalni, posebno na multilateralni spoljnotrgovinski režim. Ali, male i nerazvijene zemlje moraju da pronađu način da spoljnotrgovinski režim radi u korist njihovog razvoja. One moraju da povećaju korist od međunarodne trgovine. U svim režimima, zemlje u razvoju dobijaju nerecipročan i povlašćeniji tretman u odnosu na ostale nacionalne privrede. Dve trećine obima spoljnotrgovinskog prometa u svetu ostvaruje se kroz oblike slobodne razmene roba i usluga sa tendencijom porasta ovog učešća.

Prateći tendencije u svetu, Srbija se poslednjih deset godina uključila u procese liberalizacije svojih trgovinskih odnosa sa svetom.³ Procesi liberalizacije imaju zajedničku osnovu – pravila i principe Svetske trgovinske organizacije i korišćenje ovih pravila u definisanju trgovinske politike kao i uređivanje mehanizama i institucija za njeno sprovođenje, mada svaki sporazum ima specifičnosti u pogledu modela, dinamike i stepena postignute liberalizacije.

Ustavni **osnov za zaključivanje sporazuma o slobodnoj trgovini** Republike Srbije sa drugim zemljama ili grupama zemalja sadržan je u članu 97. tačka 1. Ustava Republike Srbije prema kome Srbija obezbeđuje svoj međunarodni položaj i uređuje svoje odnose s drugim državama i međunarodnim organizacijama, a jedan od načina je i zaključivanje sporazuma o slobodnoj trgovini.

Ciljevi ovakvih sporazuma su pre svega:

³ Privredna komora Srbije, *Mogućnosti povećanja izvoza Srbije primenom sporazuma o slobodnoj trgovini*, Beograd 2010.

- povećanje i unapređenje ekonomske saradnje između zemalja potpisnica
- uklanjanje teškoća i ograničenja u trgovini robom
- unapređenje razvoja ekonomskih odnosa kroz proširivanje obostrane trgovine
- stvaranje uslova za dalje podsticanje investicija i zajedničkih ulaganja

Ipak, u pregovorima se uvek moralo voditi računa da se postigne stepen održive liberalizacije uz maksimalno moguću zaštitu najosetljivijih proizvoda, ali i naglih udara na državni budžet usled smanjenja carinskih prihoda. Najugroženija kategorija su zapravo oni koji proizvodnju baziraju na prodaji na domaćem tržištu.

Pored liberalizacije trgovine, ciljevi ovakvih sporazuma su i:

- liberalizacija tržišta javnih nabavki
- zaštita intelektualne svojine
- liberalizacija usluga i ulaganja i
- stvaranje pravednih uslova za konkurenciju

Opređeljujući faktor za ulazak u pregovore o liberalizaciji s nekom zemljom ili grupom zemalja je pre svega:

- ukupni privredni potencijal tog tržišta koji podrazumeva obim ostvarene trgovine i perspektive njenog rasta,
- investicioni potencijal,
- veličina tržišta odnosno broj potencijalnih kupaca,
- tehnološko-inovativna razvijenost koja bi trebalo da se apsorbuje i naravno,
- regionalno grupisanje koje povećava atraktivnost udruženih tržišta prema trećim zemljama.

Celokupna lista ciljeva, koja je navedena, odnosi se, takođe i na finansijski sistem i tržišta Republike Srbije, o čemu će kasnije biti više reči.

2. Regionalne ekonomske integracije

Različite vrste i oblici međunarodnih ekonomskih integracija izazivaju interesovanje ekonomske nauke zbog karakteristike da istovremeno i promovišu i ograničavaju trgovinu.⁴ U okviru zemalja članica određene integracije trgovina je, makar delimično, liberalizovana, dok je mnogobrojnim barijerama izmenjena sa tzv. trećim zemljama (van integracije). Zbog toga je i analiza međunarodnih ekonomskih integracija delikatna, kompleksna i podložna različitim interpretacijama. Ubrzani tokovi kretanja robe, znanja i faktora proizvodnje između nacionalnih ekonomija odavno su postali realnost međunarodnih ekonomskih odnosa. Svet i svetska privreda se razvijaju grupisanjem i stvaranjem različitih oblika međunarodnih ekonomskih integracija koje pružaju različite prednosti zemljama članicama. Postoji više vrsta integracionih i trgovinskih blokova koji nastaju i funkcionišu na bazi sporazuma dve ili više država.

⁴ M.N. Jovanović (2013), *The Economics of European Integration*, second edition, Edward Elgar, Cheltenham, UK, str. 581-640.

Vrlo često se ne pravi razlika između pojmova „integracioni blok“ i „trgovinski blok“, pa se oba oblika svrstavaju u „integracije”.⁵ Ipak, treba naglasiti da trgovinski blokovi, kako im i ime kaže, predstavljaju trgovinske sporazume, koji integrišu samo spoljnotrgovinske politike, dok integracioni blok podrazumeva i integraciju privreda, ekonomskih, fiskalnih i drugih politika.

Sve ubrzaniji naučno-tehnološki progres, koji je uslovljavao proširivanje međunarodne podele rada, jeste jedan od faktora stvaranja, razvoja i produbljivanja regionalnih ekonomskih integracija. Najveći deo zemalja je obuhvaćen ovim procesom, tako da se dvadeseti vek naziva još i vekom „svetskih integracija“ (Haberler). I najmoćnije privrede sveta, SAD, Japan, Kina uključuju se u regionalne integracije (NAFTA, APEC). Svetska trgovinska organizacija (WTO) navodi da u 2012. godini postoji 338 različitih vidova regionalnih integracija.

U okviru regionalnih integracija nacionalne privrede ojačavaju sveukupnu saradnju i učvršćuju poziciju na svetskom tržištu. Svetska Banka procenjuje da se preko dve trećine svetske trgovine odvija u okviru dvadesetak regionalnih ekonomskih grupacija, pri čemu samo Evropska Unija ostvaruje oko polovine tog prometa.

Pojam „integracija“ se tumači različito. Etimološko značenje, odnosno koren i osnovno značenje reči „integracija“ jeste od latinske reči *integratio* što znači obnavljanje. Filozofsko značenje reči „integracija“ označava prelazak iz jednog rasutog stanja u usredsređeno stanje. U ekonomskom smislu, integracija je proces tokom koga više različitih zaokruženih privrednih celina (rasuto stanje) prelazi u jednu zaokruženu privrednu celinu (usredsređeno stanje).

Zaokružena privredna celina je sistem u kome se na jednom određenom teritorijalnom području, koje se najčešće poklapa sa teritorijalnim područjem koje obuhvata jedna država, bez ikakvih prepreka kreću sve robe i svi faktori proizvodnje.

Pod pojmom svetske privrede podrazumeva se skup svih različitih zaokruženih privrednih celina koje postoje na svetu. Integrisana svetska privreda bi podrazumevala da zaokružene privredne celine ne budu različite, odnosno da sve različite zaokružene privredne celine koje sada postoje u celom svetu, postanu jedna zaokružena privredna celina u kojoj bi bila potpuna liberalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa. Ipak, zbog brojnih ekonomskih, nacionalnih, istorijskih i političkih razloga nemoguće je očekivati potpunu liberalizaciju međunarodnih ekonomskih odnosa.

Međutim, regionalne ekonomske integracije, odnosno procesi tokom kojih više različitih zaokruženih privrednih celina tj. najčešće više država u okviru određene regije, prelazi u jednu zaokruženu privrednu celinu u kojoj su otklonjene sve prepreke za kretanje svih roba i svih faktora proizvodnje, danas predstavljaju efikasan način za ostvarivanje održivih stopa privrednog rasta.

Savremene regionalne ekonomske integracije se dele na funkcionalne i institucionalne.

Nosioci funkcionalne integracije su preduzeća, pre svega transnacionalne korporacije. Tu vrstu integracija objašnjava motivacija preduzeća da posluju globalno.

⁵ M. Kovačević (2002), *Međunarodna trgovina*, Ekonomski fakultet, Beograd, str.377.

Institucionalne integracije su, u stvari, regionalne ekonomske integracije. Regionalne ekonomske integracije se ostvaruju međunarodnim sporazumima država koje pripadaju određenom regionu. Regionalne integracije poprimaju različite institucionalne oblike, od najblažih do najrazvijenijih, u zavisnosti od broja i vrste prepreka za kretanje robe i svih faktora proizvodnje koje su ostale.

2.1. Oblici regionalnih ekonomskih integracija

Regionalizacija danas postoji uporedo sa multilateralizmom, što omogućuje dalji razvoj svetske privrede u globalu. Oblici regionalnih ekonomskih integracija su različiti. Oblici integracija koji obuhvataju samo carinsku i spoljnotrgovinsku politiku su niži oblici integracija, odnosno trgovinski blokovi. Ukoliko su integracijom obuhvaćene i ekonomska, monetarna, fiskalna i druge politike, može se govoriti o raznim formama integracija, tj. integracionih blokova.

Ukoliko je trgovina ograničena carinama, kvotama, necarinskim barijerama (NTBs) i preprekama kretanju faktora proizvodnje, tada je ukupna potrošnja u integrisanom području veća od zbira potrošnje individualnih zemalja koje nisu integrisane. U ovom slučaju međunarodne ekonomske integracije uklanjaju prepreke trgovini i utiču na poboljšanje međusobne razmene.

Imajući to u vidu, danas se ekonomske integracije između najmanje dve zemlje mogu podeliti u sedam vrsta:

- *Sporazum o preferencijalnoj trgovini (preferential tariff agreement)* predstavlja najniži oblik regionalne integracije. To je sporazum po kome za strane ugovornice važe niže carinske stope od onih koje se primenjuju na uvoz iz "trećih" zemalja. Ovaj oblik integracije je bio prisutan među zemljama koje su se nalazile u okviru Britanskog Komonvelta, početkom tridesetih godina prošlog veka. I druge zemlje, koje su imale svoje kolonije, uvele su preferencijalni sistem u spoljnoj trgovini koja se obavljala sa kolonijama. Raspadom kolonijalnog sistema i završetkom Drugog svetskog rata prestali su da važe i ovi sporazumi.
- *Parcijalna carinska unija (partial custom union)* postoji kada zemlje članice zadržavaju svoje inicijalne carinske stope, ali prema trećim zemljama uvode zajedničku carinsku tarifu (common external tariff – CET).
- *Zona slobodne trgovine (free trade area)*, kao sledeći viši oblik integracije, čine zemlje koje su ukinule međusobne carine, ali svoje (različite) nacionalne carinske tarife primenjuju na uvoz iz trećih zemalja. Osnova ovog sporazuma jeste pravilo o poreklu robe. Najpoznatija zona slobodne trgovine je EFTA (European Free Trade Association) koju danas čine Island, Norveška, Švajcarska i Lihtenštajn. Do proširenja Evropske Unije 1. maja 2004. godine funkcionisala je i CEFTA (Central European Free Trade Agreement- Centralnoevropska zona slobodne trgovine) koju su činile Češka, Slovačka, Mađarska, Bugarska, Rumunija, Hrvatska, Slovenija i

Poljska. Najnovije integracije su NAFTA (North American Free Trade Agreement- Severnoamerička zona slobodne trgovine), koja uključuje SAD, Meksiko i Kanadu, i nova CEFTA (Central European Free Trade Agreement- Centralnoevropska zona slobodne trgovine) koju su, pod) revidiranim uslovima krajem 2006. godine oformile zemlje jugoistočne Evrope, o čemu će kasnije posebno biti reči.

- *Carinska unija* postoji među zemljama koje su ukinule međusobne carine, kvantitativna ograničenja i uvele zajedničku carinsku tarifu prema trećim zemljama. Ona predstavlja nešto intenzivniji oblik integrisanja jer podrazumeva i ukidanje svih carinskih i kvantitativnih ograničenja među članicama. Jedna od najpoznatijih je bila carinska unija između Belgije, Holandije i Luksemburga, koja je funkcionisala od 1921. godine do njihovog uključanja u EEZ, dok je danas to Carinska unija Rusije, Ukrajine, Kazahstana i Tadžikistana.
- *Parcijalno zajedničko tržište* podrazumeva postojanje carinske unije i slobodno kretanje jednog od faktora proizvodnje, ali ne svih.⁶ Uglavnom se ograničenja odnose na kretanje radne snage između država članica određene regionalne integracije. Evropska unija sa 27 članica predstavlja primer parcijalnog zajedničkog tržišta jer sve njene članice nisu i članice monetarne unije, dok za nove, takozvane „istočne“, članice postoje restrikcije u slobodnom kretanju radne snage.
- *Zajedničko tržište*, pored carinske unije, podrazumeva i slobodu kretanja faktora proizvodnje (kapitala i rada) i zajedničku politiku spoljnoekonomskih odnosa. Najpoznatiji primer ovakvog tipa integracije je bila Evropska Zajednica, do 1992. godine. Sličnih primera ima i među afričkim, arapskim i latinoameričkim zemljama (MERKOSUR- Zajedničko tržište Brazila, Argentine, Paragvaja i Urugvaja, Andean Group - Andsko zajedničko tržište ili Andska grupa (Bolivija, Čile, Kolumbija, Ekvador i Peru), CARICOM- Karipska zajednica i zajedničko tržište (12 zemalja regiona Kariba).
- *Delimična ekonomska unija* postoji kada zajedničko tržište prati i harmonizacija fiskalnih, monetarnih, industrijskih, regionalnih, transportnih i drugih ekonomskih politika zemalja članica. Evropska unija sa 15 članica je bila na ovom nivou integracije do proširenja 2004. godine
- *Potpuna ekonomska unija* podrazumeva jedan novac, jednu centralnu banku, jedinstvenu ekonomsku politiku i vladu sa supranacionalnim ovlašćenjima. Drugim rečima, pored zajedničkog tržišta postoji harmonizacija fiskalnih, monetarnih, industrijskih, regionalnih, saobraćajnih i drugih ekonomskih politika. Zapadno-afrička ekonomska i monetarna unija (WAEMU) je primer ovakve integracije danas.

Osnovne vrste međunarodnih ekonomskih integracija date su u tabeli 1. Proces integracija nije nužno postepen od „nižih“ ka „višim“ oblicima integracija.⁷ Na primer, grupa

⁶ P. Bjelić, *Međunarodna trgovina*, Ekonomski fakultet Beograd, 2008, str.355.

⁷ M.N.Jovanović (2013), isto, str. 583.

zemalja može da odluči da kreira zajedničko tržište, „preskačući” niže vrste integracija, kao što su zona slobodne trgovine i carinska unija. Sve zavisi od ambicija, namera, ciljeva kao i postojećih i budućih potencijala grupe zemalja i njihovog ugovora o integrisanju. Ipak, tabela 1. ne obuhvata nove i praktične modele ekonomskih integracija koji se javljaju u jugoistočnoj Aziji. Od 1980. godine spontano nastaju vođene snagama tržišta pre nego formalnim ugovorima. Vrlo snažna integracija odvija se u ovom region, ali na 'tehničkom' nivou u vidu uklanjanja administrativnih mera, a u cilju olakšavanja trgovine i pojednostavljanja stranih ulaganja. Vlade i firme su zainteresovane za uklanjanje barijera koje usporavaju trgovinu i stvaranje nove vrednosti i distributivnih lanaca.

Tabela 1. Vrste i oblici ekonomskih integracija

	Vrsta				
	Zona slobodne trgovine	Carinska unija	Zajedničko tržište	Ekonomska unija	Potpuna ekonomska unija
Uklanjanje carina i kvota	Da	Da	Da	Da	Da
Zajednička spoljna carina	Ne	Da	Da	Da	Da
Mobilnost faktora proizvodnje	Ne	Ne	Da	Da	Da
Harmonizacija ekonomskih politika	Ne	Ne	Ne	Da	Da
Potpuna unifikacija ekonomskih politika	Ne	Ne	Ne	Ne	Da

Izvor: M.N.Jovanović (2013) *The Economics of European Integration*, second edition, Edward Elgar, Cheltenham, UK, str. 583.

Motivi nastanka trgovinskih i integracionih blokova su različiti. Neki od njih su izrazito političkog karaktera, čak bi se moglo reći da bez dobrih političkih odnosa među članicama nije moguć ni uspešan razvoj integracija.⁸ Najbolji primer za to su Evropska zajednica, odnosno Evropska Unija koja je ostvarila napredak zahvaljujući unapređenju međusobnih odnosa Nemačke i Francuske.⁹ Takođe, na tlu Južne Amerike nije moglo doći do napretka u ostvarivanju uspešnih trgovinskih (integracionih) blokova dok se nisu poboljšali međusobni odnosi suparničkih strana - Brazila i Argentine. Naravno, politički odnosi članica jesu nužan, ali ne i dovoljan uslov za uspešan razvoj trgovinskih, odnosno integracionih blokova.

⁸ M. Kovačević (2002), isto, str. 379.

⁹ Iako je postojao spor oko oblasti Alzas i Loren.

Neophodno je da privrede članica budu komplementarne, imaju približan nivo industrijskog razvoja, bogatstvo strukture spoljne trgovine, i slično.

Motivi nastanka trgovinskih blokova mogu se tražiti i u pripadnosti istoj naciji, kao što je slučaj sa Arapskim zajedničkim tržištem i Arapsko-magrebškim savezom.

Ukoliko se izuzme Azijsko-pacifički ekonomski forum (APEC), ostali sporazumi su regionalnog karaktera i spadaju u niže oblike integracija.

Da bi jedna integracija uspešno funkcionisala, potrebno je da postoji homogenost članica, kako ekonomska tako i politička. Evropska unija, sa politički homogenim, visoko razvijenim i zemljama koje imaju veoma diverzifikovanu spoljnu trgovinu, predstavlja najbolji primer razvoja jedne integracije. Sličan primer pruža i NAFTA, koju čine SAD, Kanada i Meksiko. I pored nižeg ekonomskog razvoja Meksika, privrede ovih zemalja su komplementarne, a Meksiko je dobio i određene povlastice.

Različiti vidovi integracija nerazvijenih zemalja uglavnom ne ostvaruju svoje ciljeve usled političkih, kulturnih, religioznih i drugih različitosti. Međutim, osnovni razlog njihovog nefunkcionisanja leži u nekomplementarnosti privreda i nepovoljne strukture zemalja članica (dominantni primarni proizvodi, izražena koncentracija izvoza i uvoza).

Prva ekonomska integracija, odnosno carinska unija, stvorena je krajem dvadesetih godina devetnaestog veka i to između tadašnjih malih nemačkih kneževina. Od tada se proces integrisanja svetske privrede odvija uzlaznim tokom, izuzimajući period za vreme i između dva svetska rata.

Proces međunarodnog ekonomskog integrisanja karakteriše nekoliko faktora od sredine devedestih godina dvadesetog veka¹⁰:

- Značajno povećanje broja različitih integracija među zemljama. To je u tesnoj vezi sa postojećim problemima i nedostatkom napretka u Doha rundi multilateralnih pregovora o liberalizaciji trgovine pri Svetskoj trgovinskoj organizaciji.
- Produblivanje i širenje Evropske unije kao i u Aziji i u Severnoj Americi.
- Različite forme ekonomskih integracija između razvijenih zemalja Evrope i manje razvijenih u centralnoj i istočnoj Evropi; zatim između SAD, Kanade i Meksika, zemlje koja je još u procesu ekonomskog razvoja; slični sever-jug integracioni procesi u jugoistočnoj Aziji.
- Promene u ekonomskim politikama zemalja u razvoju ka više otvorenim modelima rasta.
- Napredak u tehnologiji i promene u tražnji kreiraju nove mogućnosti i izazove za teoretičare, kreatore ekonomske politike i poslvone ljude. Kako je broj ekonomskih aktivnosti postajao sve više izdelfjen, slobodan, pokretan i međunarodno povezan nametalo se pitanje gde firme i isudtrije treba da se lociraju, realociraju ili ostanu. Koja je, u tom slučaju, uloga međunarodnih ekonomskih integracija?
- Transformacija proizvodno u znanjem orijentisanih privreda

¹⁰ M.N.Jovanović (2013), isto, str. 584.

- Poslednje, ali ne i najmanje značajno, pitanje masovne međunarodne realokacije proizvodnje u Kinu, bez obzira na integracione procese u svetu.

Nove međunarodne ekonomske integracije mogu za posledicu stvoriti tzv. trade diversion, odnosno skretanje trgovinskih tokova. Osnivači GATT/STO izuzeli su zone slobodne trgovine i carinske unije iz klauzule najpovlašćenije nacije (MFN), ali nisu predvideli i očekivali toliki porast ovih vrsta sporazuma, koji danas prete da ugroze svetski trgovinski sistem.

I veličina integracija je vrlo različita. Danas se regionalne ekonomske integracije mogu podeliti na:

- 1) male, sa tri do pet država članica,
- 2) srednje, sa 6 do 10 država članica, i
- 3) velike, sa preko 11 država članica u integraciji.

Na tlu Evrope je postignuto najviše uspeha u razvoju regionalnih integracija, a Evropska unija danas, svakako, predstavlja jedan od najbitinijih faktora međunarodne trgovine.

2.2. Efekti i neto koristi od ekonomskih integracija

Regionalne integracije nose sa sobom i pozitivne i negativne efekte, s tim da su oni različiti za zemlje u integraciji u odnosu na zemlje van integracije. J. Viner je efekte integracije podelio na efekte stvaranja novih tokova trgovine (trade creation) i efekte skretanja, tj. efekte supstitucije dotadašnjih tokova uvoznih roba, robama zemalja u integraciji (trade directing effect).¹¹ Pozitivni efekti nižih institucionalnih oblika vremenom se iscrpljuju i regionalne integracije teže sve višim oblicima.

Regionalne integracije su značajan faktor razvoja zemalja u integraciji, a imaju i veliki uticaj na zemlje van integracije i svetsku privredu u celini. One omogućavaju harmonizaciju razvojnih politika zemalja u integraciji, proširenje tržišta, specijalizaciju, racionalnu kombinaciju i plasiranje faktora proizvodnje na širem privrednom području, povećavaju konkurentnost, pozitivno utiču na privredni razvoj, dohodak i životni standard.

Efekti na zemlje van integracije su različiti u pojedinim slučajevima. Međutim, činjenica je da su efekti nepovoljniji na zemlje van nego na zemlje u integraciji, a to naročito važi za zemlje u razvoju zbog njihove izvozne strukture. Politikom pridruživanja i preferencijala otklonjen je jedan deo nepovoljnih dejstava integracije na zemlje u razvoju, ali poteškoće na ovom polju i dalje ostaju.

¹¹ J. Viner, *The Customs Union Issue*, Carbegie Endowment for International Peace, New York, 1950.

